

Dr Dragoljub Višnjić

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Univerziteta u Beogradu

FIZIČKO VASPITANJE U FUNKCIJI SPORTA

Fizičko vaspitanje i sport su, bez obzira na određenje različitosti u ciljevima i zadacima, ipak slični kada su u pitanju potrebe dece i omladine. U ne tako davnoj prošlosti fizičko vaspitanje, kao vaspitno-obrazovna oblast i predmet je bilo jedan od generatora za bavljenje dece i omladine sportom. Danas se slika donekle promenila. Deca i omladina imaju sve više mogućnosti da se sportom i vežbanje bave i izvan školskog fizičkog vaspitanja zahvaljujući sve većem broju klubova i sportskih škola. Ne ulazeći u kvalitet rada ovih institucija škola više nema izrazitu funkciju pronalaženja talenata za bavljenje sportom kao što je to nekada bio slučaj. To je svakako šteta jer najbolji uvid u sposobnosti dečije i omladinske populacije imaju nastavnici fizičkog vaspitanja.

Kolika je povezanost fizičkog vaspitanja i sporta vidi se i iz strukture nauke u fizičkoj kulturi kako je određuje Ivanić.

Struktura fizičke kulture prema Ivaniću

Sport i fizičko vaspitanje imaju zajedničku osnovu fizičko vežbanje-treniranje.

Da bi fizičko vaspitanje imalo funkcionalnu vezu sa sportom mora biti efikasno u pogledu realizacije zadataka koje je postavilo. U prošlosti a i sada rezultati fizičkog vaspitanja podvrgavani su različitim proverama iz kojih su prizilazile kako pozitivne tako i negativne kritike. U praksi su iznošene i iznose se globalne ocene sa različitom konotacijom.

Ovaj rad zasiva se na ideji da se donekle slika o fizičkom vaspitanju može sagledati i opservacijom svršenih srednjoškolaca koji su stekli pravo upisa na Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu.

Uzorak ispitanika čini 181 kandidat oba pola koji su stekli pravo upisa u školskoj 1994/95 godinu.

Mišljenja o fizičkom vaspitanju koje su imali u osnovnoj i srednjoj školi prikupljena su upitnikom a anketiranje je bilo anonimno.

Odgovori na pitanja obrađeni su analizom frekvencija odgovora kao i vrednovanjem odgovora utvrđenom vrednosnom skalom.

Bitan faktor za izvođenje nastavnih i sportskih aktivnosti su objekti kojima škola raspolaže. Podaci su prikazani tabelom 1.

Iz tabele a na osnovu odgovora kandidata se može zaključiti da najveći broj osnovnih škola (74%) ima optimalne uslove za izvođenje nastave. U srednjoj školi takve uslove ima 58%. Postojanje samo sale za vežbanje je situacija koja se ne može smatrati lošom ali ne i najboljom (osnovan škola 19,38% i 29,38% srednja škola). Obeshrabruje podatak da još uvek ima škola samo sa otvorenim objektima ili bez elementarnih prostora za fizičko vežbanje.

Može se konstatovati da su uslovi za nastavu fizičkog vaspitanja nešto, (možda i značajnije) bolji u osnovnim nego srednjim školama

Kako postojanje optimalnih prostornih uslova nije garancija da su i funkcionalni, potražili smo odgovor o njihovom kvalitetu, to jest uslovima za realizaciju nastave fizičkog vaspitanja. Dobijeni podaci prezentirani su tabelom 2.

Tabela 1. Pregled prostornih uslova za fizičko vaspitanje u školama

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Ima samo salu za vežbanje	35	19,38	54	29,38
Ima salu za vežbanje i sportske terene	134	74,03	105	58,01
Ima samo sportske terene	10	5,52	15	8,28
Nije imalo objekte za fizičko vaspitanje	1	0,55	7	3,86
	181	99,48	181	99,53

Vidi se da je većina učenika uslove okarakterisala kao odlične i vrlo dobre. Veći broj ispitanika je imao kvalitetnije uslove za fizičko vaspitanje u osnovnim školama. Obeshrabruje podatak da još uvek ima škola sa izrazito slabim uslovima za rad. I ovde je situacija nešto slabija u srednjim školama.

Tabela 2. Procena kvaliteta uslova za fizičko vaspitanje u školama

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Uslovi su odlični	62	34,25	31	17,12
Uslovi su vrlo dobri	61	33,70	66	36,46
Uslovi su dobri	49	27,07	61	33,70
Uslovi su slabi	9	4,97	23	12,70
Ukupno	181	99,99	181	99,98

Kako ni najbolji uslovi nisu garancija ako se ne iskoriste tražena je procena u kojoj su meri nastavnici kao osnovni subjekti rešavanja zadataka fizičkog vaspitanja iskoristili postojeće uslove za rad. Rezultati su prikazani tabelom 3.

Procena je izvršena davanjem ocena od 1-5.

U osnovnoj školi 78% a u srednjoj školi 65% nastavnika je prema mišljenju učenika odlično i vrlo dobro iskoristilo uslove koji su im stajali na raspolaganju.

Na žalost postoji i druga strana medalje. Vidi da jedan broj nastavnika ne zaslužuje prelaznu ocenu. To je manji broj nastavnika kojih je upola više u srednjoj školi.

Davanjem raznovrsnih odgovora može se sagledati da učenici umeju da procene zauzumljivost nastavnika u fizičkom vaspitanju o čemu pedagozi fizičkog vaspitanja moraju da vodi računa.

Tabela 3. Procena iskorišćenosti uslova za fizičko vaspitanje od strane nastavnika na osnovu ocenjivanja od 1-5

OCENE	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
1	2	1,10	6	3,31
2	5	2,76	13	7,18
3	33	18,23	43	23,75
4	64	35,35	68	37,56
5	77	42,54	51	28,18
Ukupno	181	99,98	181	99,98

Program fizičkog vaspitanja je koncipiran kao jedinstvo nastave i vančasovnih aktivnosti. Važna karika koja povezuje fizičko vaspitanje sa sportom jesu upravo sportske vančasovne aktivnosti učenika. Pre svega kros i takmičenja u određenom broju sportova predviđenih programom fizičkog vaspitanja za osnovnu i srednju školu.

Interesantni su odgovori na pitanja o redovnosti održavanja krosa i obaveznosti učešća učenika u njima. Odgovori su prezentirani tabelama 4 i 5.

Iako je u 73% slučajeva dobijen odgovor da je kros u osnovnoj školi održavan redovno nema mesta zadovoljstvu, jer je u 19% škola to rađeno kampanjski-povremeno, a kros nije održavan u 7% škola. U srednjim školama imamo još lošije pokazatelje. Veći broj anketiranih (36%) je izjavio da školskih kroseva nije bilo. Pošto je 23,75% izjavilo da je kros organizovan povremeno (ne svake godine), stanje u srednjim školama se može okarakterisati kao nezadovoljavajuće.

Tabela 4. Pregled održavanja krosa kao obaveznog programskog zadatka u fizičkom vaspitanju

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Kros je održavan svake godine	133	73,48	72	39,77
Kros je održavan povremeno i ne svake godine	35	19,33	43	23,75
Nije bilo organizovanih školskih kroseva	13	7,18	66	36,46
Ukupno	181	99,99	181	99,98

Sa stanovišta obaveznosti da učenici trče školske kroseve može se govoriti o lošem stanju. Prema izjavama anketiranih može se zaključiti da je u pogledu realizacije ove nastavne obaveze prisutan neprihvatljiv liberalizam. 53 procenata izjava u osnovnoj školi i 36 procenata izjava u srednjoj školi da nisu svi morali da trče kros ne služi na čast naporima škole i nastavnika fizičkog vaspitanja, pogotovu ako se uzme u obzir broj onih koji nisu ni trčali kros (podatak jako izražen u srednjim školama).

Tabela 5. Obaveznost trčanja školskog za učenike

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Svi su morali da učestvuju na školskom krosu	72	39,77	35	19,33
Kros su trčali samo oni koji to žele	96	53,03	80	44,19
Nismo trčali školski kros	13	7,18	66	36,46
	181	99,98	181	99,98

Dobro organizovana takmičenja, učestalost pojavljivanja na njima i uspešnost u velikoj meri govore i o nastavi fizičkog vaspitanja. Iz tih razloga je od subjekata istraživanja traženo da procene odnos škola koje su pohađali prema takmičenjima u fizičkom vaspitanju.

Učenici su se u najvećem broju pozitivno odredili prema naporima škole. Sa druge strane nikako ne možemo biti zadovoljni jer su u mnogim školama sportska takmičenja na margini zbivanja. Prema izjavama ispitanika 35% smatra da se u srednjim školama takmičenjima poklanja nedovoljna pažnja, a 18% izjavljuje da je takav slučaj i u osnovnim školama.

Tabela 6. Kakav je odnos u školi prema takmičenjima

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Takmičenjima je posvećivana izuzetna pažnja	41	22,65	35	19,33
Takmičenjima je posvećivana dovoljna pažnja	107	59,11	82	45,30
Takmičenjima je posvećivana nedovoljna pažnja	33	18,23	64	35,35
Ukupno	181	99,99	181	99,98

Da bi se pravilno prosudilo o odnosu škole prema takmičenjima bitno je ustanoviti da li učešća na njima ima osnovu u sistematskom radu školskih sportskih sekcija. Odgovori na pitanja o sistematskom radu sekcija sistematizovani su u tabeli "7"

Tabela 7. Pregled rada sportskih sekcija u školi

	OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
	N	%	N	%
Rad sportskih sekcija je bio sistematski	64	35,35	38	20,99
Rad sportskih sekcija je bio povremen	90	49,72	85	46,96
Rad sportskih sekcija je bio nesistematski	27	14,91	58	32,04
Ukupno	181	99,98	181	99,99

Podaci govore da pravi sistematski rad nije prisutan u većini škola što se sa stanovišta školskog sporta može smatrati minusom za školsko fizičko vaspitanje. 64,63% odgovora govori o povremenom i nesistematskom radu školskih sekcija u osnovnoj školi. Broj takvih odgovora je za srednju školu i 36 procenta izjava dalo 79% ispitanika.

Karakteristično je da su slabosti evidentnije na nivou fizičkog vaspitanja u srednjim školama.

Može se pretpostaviti da postoji niz faktora koji utiču na ovakvo stanje. Prilike u kojima učenici žive. Udaljenost življenja učenika od škole. Mali budžet slobodnog vremena. Prisutnost različitih interesovanja (ne samo za

sport) kod omladine. Neadekvatni uslovi za rad. Odsustvo odgovarajuće naknade za rad, itd.

Posebno interesovanje o vrednostima fizičkog vaspitanja odnosi se na sagledavanju doprinosa fizičkovaspitanja rešavanju njegovih osnovnih zadataka:

- Razvoju fizičkih sposobnosti
- Formiranju pozitivnog odnosa prema vežbanju
- Sagledavanje sopstvenih mogućnosti u vežbanju
- Sticanju navike da se vežba i izvan nastave fizičkog vaspitanja
- Sagledavanju vrednosti fizičkog vaspitanja
- Sticanju znanja iz oblasti fizičkog vaspitanja

Tabela 8. Procena doprinosa nastave fizičkog vaspitanja osnovnim zadacima fizičkog vaspitanja

Zadaci. f.v	OSNOVNA ŠKOLA				SREDNJA ŠKOLA			
	Ocene	N	%	Bodovi	Ocene	N	%	Bodovi
Poboljšanje fizičkih sposob- nosti	1	2	1,10	2x1=2	1	6	3,31	1x6=6
	2	16	8,83	16x2=32	2	31	17,12	2x31=62
	3	58	32,04	58x3=174	3	60	33,14	3x60=180
	4	58	32,04	58x4=232	4	58	32,04	4x58=232
	5	47	25,96	47x5=235	5	26	14,36	5x26=130
	Ukupno	181	99,97%	675	Ukupno	181	99,97%	610
Formiranje pozitiv- nog odnosa prema vežbanju	Ocene	N	%	Bodovi	Ocene	N	%	Bodovi
	1	3	1,65	1x3=3	1	15	8,28	1x15=15
	2	11	6,07	2x11=22	2	16	8,83	2x16=32
	3	51	28,17	3x51=153	3	78	43,09	3x78=234
	4	55	30,38	4x55=220	4	39	21,54	4x39=156
	5	61	33,70	5x61=305	5	33	18,23	5x33=165
	Ukupno	181	99,97%	703	Ukupno	181	99,97	602
Doprinos nastave u sagledavanju sopstvenih sposob-	Ocene	N	%	Bodovi	Ocene	N	%	Bodovi
	1	8	4,41	1x8=8	1	11	6,07	1x11=11
	2	19	10,49	2x19=38	2	33	18,23	2x33=66
	3	51	28,17	3x51=153	3	61	33,70	3x61=183
	4	58	32,04	4x58=224	4	45	24,86	4x45=180
	5	45	24,86	5x45=225	5	31	17,12	5x33=155
Ukupno	181	99,97	648	Ukupno	181	99,98	595	

Doprinos nastave da učenici vežbaju i izvan časova	Ocene	N	%	Bodovi	Ocene	N	%	Bodovi
	1	17	9,39	1x17=17	1	23	12,70	1x23=23
	2	19	10,49	2x19=38	2	37	20,44	2x37=64
	3	63	34,80	3x63=189	3	55	30,38	3x55=165
	4	41	22,65	4x41=164	4	50	27,62	4x50=200
	5	41	22,65	5x41=205	5	16	8,83	5x16=80
	Ukupno	181	99,98	613	Ukupno	181	99,97	511

Doprinos sagledavanju vrednosti fizičkog vaspitanja	Ocene	N	%	Bodovi	Ocene	N	%	Bodovi
	1	23	12,70	1x23=23	1	16	8,83	1x16=16
	2	24	13,25	2x24=48	2	40	22,09	2x40=80
	3	55	30,38	3x55=165	3	48	26,51	3x48=144
	4	50	27,62	4x50=200	4	42	23,20	4x42=168
	5	29	16,02	5x29=145	5	35	19,33	5x35=165
	Ukupno	181	99,97	581	Ukupno	181	99,96	573

Kako bivši učenici sagledavaju doprinos nastave fizičkog vaspitanja rešavanju pomenutih zadataka fizičkog vaspitanja vidi se iz tabele 8.

Više od 50% odgovora govori da se uticaj na poboljšanje fizičkih sposobnosti u osnovnoj školi može oceniti ocenom 5 i 4. U srednjoj školi takvu ocenu daje 46% odgovora. Sa druge strane, veći broj odgovora sa niskim vrednovanjem ovog zadatka govori o lošijem stanju u srednjim školama.

Najveći broj odgovora govori o prosečnosti ispunjavanja ovog zadatka fizičkog vaspitanja.

Da je fizičko vaspitanje u osnovnoj uspešno doprinelo formiranju pozitivnog mišljenja prema fizičkom vežbanju govori 67% odgovora. Taj procenat odgovora za za srednju školu iznosi 40. O prosečnoj proceni rešavanja ovog zadatka u osnovnoj školi govori 32% a u srednjoj školi 33% odgovora.

Kada je u pitanju vrednovanje mogućnosti nastave da se sagledaju sopstvene sposobnosti bolji rezultati su prema mišljenjima ispitanika ostvareni u osnovnoj školi, sa napomenom da u srednjoj i osnovnoj školi ima odgovora na niskoj lestvici vrednosti.

Činjenicom da samo 44% (odnosi se na osnovnu školu) i 36% (odnosi se na srednju školu) odgovora govori da fizičko vaspitanje doprinosi vežbanju izvan škole u slobodnom vremenu može se biti zadovoljan, uz napomenu da su ostali odgovori u zoni srednjih i slabih vrednosti. Vidi se da je procena nešto bolja kada je u pitanju osnovna škola.

Samo oko 40% odgovora govori da je nastava fizičkog vaspitanja doprinela sagledavanju njenih vrednosti od strane učenika. Uz brojnost negativnih odgovora kako u srednjoj tako i osnovnoj školi ne može se biti zadovoljan ovakvim rezultatom.

Oko 57% odgovora (osnovna škola) i 51% odgovora (srednja škola) daje odličnu i vrlo dobru ocenu nastavi fizičkog vaspitanja kada je u pitanju doprinos sticanju učeničkih znanja iz oblasti fizičkog vaspitanja. Ovaj podatak bi delovao ohrabrujuće da nema velikog broja odgovora koji govore o prosečnoj oceni "3" i jednom broju odgovora koji je ove vrednosti izvrednovao ocenama "2" i "1".

I ovde se pokazuje nešto manje visokih vrednosti kada je u pitanju srednja škola.

Kada se napravi slobodniji rezime o proceni rešavanja elementarnih zadataka nastave fizičkog vaspitanja od strane subjekata koji su je nedavno pohađali a koji su se opredelili da budu njeni učesnici u liku nastavnika ili trenera, moglo bi se zaključiti sledeće:

Većina je doživela doprinos nastave rešavanju zadataka fizičkog vaspitanja na nivou prosečnosti.

Iz odgovora se može videti da je rešavanje zadataka od sredine do sredine neujednačeno. Ima škola gde fizičko vaspitanje daje veoma dobre rezultate i onih gde se rezultati kvalifikuju kao slabi ili veoma slabi.

Rezultati fizičkog vaspitanja su nešto slabiji na nivou srednje škole.

Nešto bolji uvid u sagledavanje vrednosti nastave fizičkog vaspitanja može se sagledati iz izračunavanja srednjih vrednosti odgovora posmatranih zadataka fizičkog vaspitanja. Srednje vrednosti su iznesene tabelom 9.

Na osnovu srednjih vrednosti datih odgovora o vrednostima komponenti fizičkog vaspitanja izraženih u bodovima može se zaključiti da su one u granicama proseka. Bolje rečeno, sve su prosečne. U toj prosečnosti uočava se da kada je u pitanju srednja škola, ni jedna vrednost nije veća od sebi istovetne u osnovnoj školi. Može se govoriti o doživljavanju nastave fizičkog vaspitanja kao kvalitetnije u osnovnoj školi nego u srednjoj školi.

Sa ovakvim stanjem ne može se biti zadovoljan pa je potrebno preduzeti pojačane napore svih subjekata da se situacija popravi.

Samo dobra nastava fizičkog vaspitanja a posebno u osnovnoj školi može da bude siguran oslonac za sport jer se u njoj veoma lako mogu uočiti nadareni pojedinci za ostvarenja u dečijem, omladinskom i kasnije vrhunskom sportu.

Tabela 9. Broj bodova, srednje vrednosti i rang procenjivanih komponenti rezultata fizičkog vaspitanja

Vrednosti fizičkog vaspitanja	OSNOVNA ŠKOLA				SREDNJA ŠKOLA			
	Bodovi	N	Srednja vrednost	Rang	Bodovi	N	Srednja vrednost	Rang
Poboljšanje fizičkih sposobnosti	675	181	3,72	2	610	181	3,37	2
Formiranje pozitivnog odnosa učenika prema vežbanju	703	181	3,88	1	602	181	3,32	3
Doprinos sagledavanju sopstvenih sposobnosti	648	181	3,58	4	595	181	3,28	4
Doprinos vežbanju u slobodnom vremenu	613	181	3,38	5	511	181	2,82	6
Doprinos sagledavanju vrednosti fizičkog vaspitanja	581	181	3,20	6	573	181	3,16	5
Doprinos sticanju znanja iz oblasti fizičkog vaspitanja	684	181	3,77	3	638	181	3,52	1

Dr Dragoljub Visnic

FISICAL EDUKATION IN FUNCTION OF SPORT

SUMMARY

Physical education is a method and systematic activity which, through physical exercise-training in the way of universal aptitude and creativity develops human personality in the way of understanding the aims of education in all organizational forms of physical culture. With this we mean the physical education of pupils, physical education of the sportsman-sport education and physical education of the people. There is a question to be asked, Does it really give the result we expect?

A questionnaire was based on a large sample of students, who have just finished high school and entered the Faculty of Sport and Physical Education, to give a picture of the level of solving the tasks of physical education, especially those that are interested in sport. Through the analysis of the answers we got about the situation in physical education and its functional relationship with sport, gave a conclusion that it cannot be satisfied with what has been already achieved.